Norman Károly

Károly – Manó 2.

Előzetes komment: Norman Károlyt újraélesztettük (l. a dokumentumegyüttes korábbi darabjait), hogy a lelki tartalmaihoz jussunk, amelyekről azt gondoljuk, ilyesmin múlik a nemzedékváltásnál gyorsabb, alapvető változások túlélése, amire rendszerszerűen a Föld élettörténetében először a Homo Sapiens faj Homo Sapiens Sapiens alfaja volt képes. Károly működőképes példány, ezt a központi idegrendszere neuroplaszticitásának hátterén kirajzolódott lelki tulajdonságaira vezetjük vissza: az extrém kíváncsiságra, a lelki rugalmasságra, az életvágyra, készségre a pozitív egyedközi viszonyok kialakítására; és olyan – nehezen meghatározható – sajátságokra is, amelyek a Homo Sapiens Sapiens különös adottságának látszottak, de az új tapasztalatok szerint más fajokra is képesek átragadni, például a „humorérzékre". Partnere a megerősített éntudattal fölkészített mantis religiosa újraélesztő orvos, akit Károly a Dialógusgyűjteményben Manónak nevez. Közöttük titokzatos, szilárd belső, „érzelmi" kötődés jött létre, ami biztosítani látszik az információs kapcsolat tartósságát.

Az egymást követő dialógusok folyamatosan átalakulnak, ami mögött nagy befektetett erőfeszítés áll. Egyre közelebb kerülnek a cél szerint megkívánt állapothoz, Károly valódi belső gondolataihoz, szemben a sajátos belső kettősséggel: amikor még a legbenső gondolatai mellett is mintha egyenruhás terelő hatalom állna, a Károllyal való érintkezés belső cenzora. Úgy látszik, az egykori homo sapiensben a gondolatain is őrködő, személyes moderátorok lakoztak. Vajon hogyan juthattak bármi újra ezzel a belső fékkel? (Mármint akik egyáltalán jutottak...) Nemcsak hogy nem mondhattak akármit, de nem is gondolhattak. Hegyet kellett megmásznia a felnőtt egyednek ahhoz, hogy azt merje gondolni, amit gondol; nemhogy ahhoz, hogy azt merje közölni, amit gondol. Károly ígéretes folyamatossággal emelkedik a belső őszinteséghez. Ez a „lélekbányászat" Manó fő küldetése, ami az egyes dialógusokban gyakran felbukkan.

– Manó: Kedves Károly, természetesen egy egyed gondolkodása alapvetően függ a környezetétől, a természettől és a társadalomtól, amelyben kifejlődött és tovább formálódott. Ugyan minden tárgyi információ a rendelkezésünkre áll a kultúrtörténetről, de azt, hogy konkrétan miként hatott valakire például a társadalma, hogyan formálta a lelkét, nem tudhatjuk. Sajnos nem áll veled együtt a társadalmad is a rendelkezésünkre.

– Károly: Én nemigen voltam a saját társadalmam tudora. Nem tudok magvas elméleti, általános összefoglalót nyújtani. Ami azt illeti, azt sem tudom tudományos színvonalon megközelíteni, énrám magamra hogyan hatott a közvetlen környezetem, ilyesmit akkoriban a pszichológusok, szociológusok és hasonlók tanulmányoztak...

– M.: Erre semmi szükség. Rajtad keresztül éppen erről kaphatunk közvetlen információt. Amúgy előnyös, hogy tudományközelben voltál.

– K.: Hát ha a mindennapjaim a fontosak, akkor rendben. Mit értesz azon, hogy tudományközelben voltam, és ez miért jó?

– M.: Hamar fölfogod, mire is irányul valamelyik közös vizsgálódásunk. Az egyik tulajdonságod, amely a kiválasztásodban is szerepet játszott, éppen a látszólag korlátozatlan kíváncsiságod, amely messze túlment azoknak a területeknek a tarka palettáján, amelyeken életed során szakmai szinten működtél, még ha a lelkedről szerzett információk szerint ez gátolta is a beszűkült elmélyedést, amit pedig nagyra értékelt a társadalmad mint a produktivitás vélt zálogát.

K.: Ez szép volt, és igaz. Körmönfonásban nem maradok magamra.

M.: Csak példaként, ha jól tudom, valamit értettél például a csillagokhoz...

K.: Csillagászatügyben ez azt jelenti, hogy volt a mi korunkban egy terület, amelynek ez volt a neve, és én ezzel valamilyen kapcsolatba kerültem. Hogy hogyan és miért, az főként érzelem és költészet. Amilyen éppen lettem, az csak távolról múlott azon, hogy merre haladt és hol tartott ama tudomány átfogó élvonala, vagy akár valamilyen mindennapi gyakorlata. Ellenben megéltem egy halom mindennapot kora gyerekkoromtól, amelyekbe beleszövődött a csillagászat ilyen-olyan élmények, érzések, személyes kapcsolatok, olvasmányok, vágyak, illúziók, a képzeletem stb. szűrőjén. Ami belém íródott, abból nincs két egyforma, hogy túl sok értelme volna az „ez az ember konyít a csillagászathoz" közös kategóriának. Még ha egykor efféle tartalommal bizonylatoltak is.

– M.: Károly, van egyfajta, zavaró kettősség a gondolataidban. Segíts.

– K.: Biztosan nem szándékos, én is örülnék, ha megérteném, mire gondolsz.

– M.: Követhetetlenek, aztán egyszerre csak valahogy felbukkannak benne a világos sémák, fogalmak, logika. Ez hasonlít ahhoz, mint amikor valamely folyadék kikristályosodik. Eddig rendben van, de...

– K.: Türelmetlen vagy. Nem rosszhiszeműen gondolkodom zavarosan először, mire aztán eljutok ahhoz, amit közölnék, ha ehhez ebben a korban is szükség volna közvetítő szavakra. Egykor különben nemigen voltunk kíváncsiak mások tényleges gondolataira, csak a szavaira, a

megnyilvánulásaira. Ennek talán az a fő oka, hogy a mi időnkben a legnehezebb volt kideríteni, mindezek mögött mik is a tényleges gondolatai.

– M.: Az a bajom, hogy a kész gondolataid olyanok, mint egy értekezés. Kerekek, teli vannak szakkifejezésekkel, ezek persze semmi gondot nem okoznak, általánosan és teljesen hozzáférhető az értelmezésük abban, amit te „felhőnek" nevezel, vagyis a Föld idegi-elektromos szintjén. Csak épp azt gondolom, amint látod, hogy ezek a gondolatok nem azok, amelyeket a születésük közben gondolsz, hanem olyanok, mint amelyeket már ízlésesen becsomagoltál, feldíszítetted, hogy mennél inkább megfeleljenek valamilyen, általad elképzelt, külső kívánalomnak. Különben miért nevezed te a Föld ideg-elektromos szintjét „felhőnek"?

– K.: Én már éltem és átéltem, amikor az emberiség, úgy értem, a homo sapiens, egyfajta primitív, összelektronikus, mindent átható információs kapcsolatrendszert hozott létre. Ebben értelmét vesztette az a kérdés, hogy egy-egy tétel helyileg hol is van. Erre akkoriban általánossá vált a „felhő" metafora, abban sincs semmi értelme a részecskék, folyadékcseppek helyét firtatni. Ugyan minden hasonlat sántít...

– M.: Majd gondold ezt egy kígyónak.

– K.: Jóvanna, szeretlek. Szóval az a nagy különbség, hogy a felhő egészéhez képest nem fontosak az egyedi cseppek, csak együtt; az információs felhőben viszont bármely pici részlet lehet fontos. Ezt örökölte a Föld, és effélét működtetünk ma, rég odahagyva a kezdetleges technikai megvalósítását, egészen a természeti alapokat felhasználva; valamikor a civilizáció telepatikus rétegének neveztük volna.

– M.: Na végre értem, miért gomolyog köd az elmédben, ahányszor a Föld idegi-elektromos szintje kerül gondolatba. Egy képi hasonlat köszön vissza benned az ősi múltból. De térjünk vissza a problémámra. Nem az a bajom, hogy egy gondolat nincsen mindjárt készen, és persze, a készenlétében csiszoltabb. A bajom sokkal mélyebb. Nekünk a lelki működésed volna az elsődlegesen fontos, nem azok a csiszolt, sajátosan feldíszített ékkövek, amik aztán kihullanak belőle. Ezekben mintha nemcsak te magad lennél benne. Hozzáragasztasz olyasmit is, ami tőled néha teljesen idegen. Mint amikor egy színész, kemény lelki munkával, fölkészül a produkcióra, és a színpadon pózba vágja magát, aztán csupa olyasmit csinál, aminek őhozzá magához alig van valami köze. Ezt ismerjük a kultúrtörténetből. De azt gondoltam, nem annyira fontos, hogy most lépten-nyomon szembekerüljek vele, a beszélgetésünkben, ahogy te az artikulált gondolatcserét nevezed, a hangkommunikációs atavizmusodban. Szóval, miért színészkedsz még belül is?

– K.: Hááát, kegyetlen lesz az újraéletem.

– M.: „Sötét”. Ezentúl igy jelzem az érthetetlen, céltalan ellenkezést, ellenséges indulatot, negativitást. És megnyugtatlak, efféléket kizárólag te hoztál magaddal. Hiszen a belső kettősség ma nem létezik. Ma mindenki azt gondolja, amit gondol, úgy, ahogy éppen gondolja, a gondolat csírájától kezdve; és kezdettől követheti bárki más. Milyen egykori érdek vezette a gondolatok belső fegyelmezését a rendezettség kívánalmain túl? Büntették a szabad gondolkodást? Vagy másként volt hátrányos?

– K.: Bizony, így is, úgy is. Gondold például, van bármi az ősi kultúrtörténeti hagyományon kívül, ami a Szerzői Jogok Hivatalát, a Találmányi Hivatalt, vagy más hasonlókat idézné? Ha mára minden, amire valaki elméje jut, azonnal, teljes körűen közkincs, a valaki eredményéhez kapcsolódó tulajdonlás-menedzselésnek az idők során ki kellett hullania a társadalmi gyakorlatból. A magam részéről nem sajnálnám: több hasznos és szép dolgot kitaláltam, és soha semmi hasznom nem volt abból, hogy a nevemre írták őket. Voltak persze ügyesebbek.

– M.: Mármint hogy eladásra csomagolták a gondolataikat, árujegy-jelzéssel, és eredményesen kereskedtek velük? Érdekes ötlet, nehéz vitáitok lehettek.

– K.: Hajjaj! Árthatnak-e... Aztán: ki találta ki; ki találta ki elsőnek; tényleg ő találta-e ki, vagy kihalászta a „felhőből”, és a nevére írta... Volt olyan, hogy valamit megalkottam, és az akkori főnököm szemrebbenés nélkül a saját nevére írta egy beszámolóban. Hiúság ellen immunizáló kezelésnek tekintem az esetet, akkor átmenetileg majd' a guta megütött.

– M.: Ma nincsenek effélék. Tehát csak bátran; és nekünk, és ezen téged magadat is értünk, nem az a fontos, hogy mit csiszoltál ki magadból a végső formájára, hanem hogy mit és hogyan gondolsz, hogyan működik az érzelmi-értelmi szinted. Node a „sötétség”. Valamitől szenvedsz.

– K.: Szorongásnak hívtuk. Ma nincs. Hadd emlékezzem. Úgy általában: előzetes bizonytalanság, félelem attól, hogy nem leszek elég jó annak vagy azoknak, akiknek szeretnék. Ez sarkall olyan erőfeszítésekre, mint „másoknál jobbnak látszani”, mert ez más, mint „jobbnak lenni”: „jobbnak is látszani akarnék, mint mások, sőt, mint amilyen vagyok”. Nem elég jobbnak lenni, jobbnak látszani is kell. Ősember, na. Szorongó világban éltem. Kétely a szociális megfelelőségem felől. Vizsgázni állandóan.

– M.: Mi a vizsga? Tudom, bármit kellett is tennetek, ráadásul mások vizsgálták. Ez az eredmény puszta mérése lenne. De most sejtem, hogy ezt a ti időtökben vagy fajotokban, hogy is gondoljam, néha a „szorongás” nevű sötétség kísérte, sőt mozgatta.

– K.: Átvitten értettem a „vizsgázást”, de volt közvetlen, intézményes formája is, az általános büronyomor világában. Az „iskolákban” csak szűk kisebbség volt diadalmas vizsgázó. A „vizsgálás”, ahogy gondolod, nem a tárgyat érte, hanem a vizsgázót. A tárgy minősége csak ürügy volt ehhez. Én a szellemi jómódúak közé tartoztam, a fogalmi készletem, meg a külső megnyilvánulása, a szókincsem jókora volt, az okfejtéseim megejtően kicsiszoltak; az élvonalban voltam a szemfényvesztésben. Egy darabig elbátortalanítottak, de aztán, még az általános iskolában, fényes technikára tettem szert, föl sem vetődött, hogy az iskolai minősítgetők, akiket akkoriban tanároknak neveztek, ne a legmagasabb érdemjegyeket adják. Egy-két év során ezt el tudtam érni. Aztán volt az „egyetem”, tudjuk, mi is volt az. Egykor színvonalas, drága passzió kíváncsiaknak; pár évszázaddal később magas szintű szakemberképzővé fajult, akkora tempót és munkát követelt, amelynek nyugodt lelkiismerettel – még a vegetatív lehetőségeikkel visszaélve is – csak kevesek tudtak megfelelni. A későbbi személyes haszna pedig erősen kétséges volt. Volt egy szűrő a vizsgákon, az „UV”, de nem az ultraibolya fényt szűrte meg, hanem az egyetemi hallgatókat. Öt hosszú év és sokvizsgás, külön kurzusok ellenére sem gyűjtöttem be egyet sem, úgymond „jó tanuló” voltam. Költséges és súlyos testi-lelki csapások érték, akik kihullottak. Ebben a világban a produkciók legnagyobbrészt színpadi előadások voltak: korlátos időkeretben azt kellett mímelni, hogy mindazt, amit előadok, tényleg értem és tudom is. Megvolt a koreográfiája, hogyan lehet ezt színlelni, a vizsgáztatóéval közös megelégedésre. „Majd az élet...” – nyugtatták meg magukat a nagyobb tapasztalatú professzorok, akik többnyire átláttak a szitán, de a békesség kedvéért viszonylag keveset akadékoskodtak; amúgy a legtöbbjük szintén kiváló színész.

Tanulságos példám van arra nézve, hogyan is viszonyultak az intézményes értékelő egyenerőszakok a személyes adottságokhoz és igazi szakmai elkötelezettségekhez. Egy közepesnek látszó, csöndesen kínlódó évfolyamtársam, közsajnálatra, végül kibukott, évet kellett ismételnie. Egy évvel később, közdöbbenetre, az alattunk járó évfolyam legkiválóbbjaként folytatta, majd nemzetközi szaktekintéllyé érett. Akkor értette meg a szánakozó közönség, hogy a gyötrődése valójában a megátalkodott erőfeszítés volt: igenis, tényleg megérteni a dolgokat, nem csak színlelni ezt. Csakhogy ez nem lóverseny, és különbözők vagyunk. Egy kicsit több időre volt szüksége, s kiderült, kicsoda is.

– M.: „Közsajnálat, közdöbbenet”. Te csak a saját sajnálatodról és döbbenetedről tudhattál, és legföljebb feltevésed lehetett afelől, hogy a többiek hasonlóan vélekednek. Az őshumanoid még nem volt képes

pontosan érzékelni a mások gondolatait, csak különféle viselkedési jelekből sejthette. Mégis tényként nyilatkozol felőlük. Egyébként csak úgy özönlenek a gondolataid és indulataid. Mára feledésbe merült, de lehet, hogy az „iskola" nevű színészképző voltaképpen társadalmi léptékű sorscsapás volt? Egyáltalán, tudjuk, mi volt az iskolarendszer: kötelező közoktatás, állítólagos célja szerint avégből, hogy nagyjából közismeretként megkívánt, majd fölserdülésükkel a leendő létükhöz szükséges speciális, a személyekben tárolt információkat iparszerűen elsajátíttassanak a teljes lakossággal az egyedek kialakulásának eleje táján. Nagyobb részt pedig azért, hogy az önveszélyesen fiatal korukban felvigyázók ügyeljenek rájuk, ne tegyenek kárt oktalanul önmagukban. Ezt a közoktatás korszakában nagyjából elérte a humanoid?

– K.: Nem tudom, azt sem, hogy mindez egy-egy humanoidot miként ért, és az élete során, a gyakorlatában bevetett tudása valójában milyen forrásokból származott. Akkoriban tényleg nem láthattam mások elméjébe, nem tudom, mennyire volt általános, amit én tapasztaltam és nyertem-vesztettem az iskolarendszerrel. Csak arról tudok beszámolni, hogy engem hogyan érintett. A magam részéről éntőlem nagyjából fölöslegesen elrabolt időnek, értelmetlen erőfeszítésnek tekintem, amelynek a szocializációs hatása is kétséges volt, lévén minden részletében ellentmondásos. Amit ott megismertem, azt majd szívesen felidézem a részleteiben, és próbálom az eredményességét, a hasznát, az egyáltalában való hatását az életutamra a magam szempontjából értékelni. Szerencse, hogy ma az egész emberi fajból egyedül én vagyok életben, mert sokféle lehetne ugyan a kortársaim ide vonatkozó vélekedése, de aligha úsznám meg a torkom közérdekből történő átharapását. Az én véleményem, tapasztalataim nagyon egyediek, félnék ezeket általánosként beállítani. Abban is kételkedem, hogy minden részletben mérvadók. Kell nekünk egyáltalában efféle infomáció?

– M.: Ezért élesztettünk újra. Hogy úgy gondoljam: bocsátkozzunk a konkrét részletekbe! A fajod egyedenként ilyesmiken ment át, mégis képes volt a maga keltette viharos változások közepette hosszan fönnmaradni.

– K.: Többé-kevésbé. Majd vizsgáljuk meg például korunk társadalmi csodáját: az egymás ellen vívott, globális háborúkat és a hozzájuk vezető, különféle társadalmi rendszereket, pontosabban ameddig a lehetőségeim terjednek, vagyis az ezekhez való személyes viszonyaimat. Majd el kell jutnom oda is, hogy megértsem, azokat hogyan élte túl a humán életforma, mert ha jól informáltunk engem, nem valami ilyesmibe pusztultunk bele, pedig úgy érzem, erre minden esély megvolt.